

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОГО ПУБЛІЧНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Д. В. Гайденко

асп.

науковий керівник: к.ю.н., доц. О. О. Нігрєєва

МІЖНАРОДНІ КРИМІНАЛЬНІ СУДИ: ВИЗНАЧАЛЬНІ ОЗНАКИ ТА РІЗНОВИДИ

Події останніх років у всьому світі явно демонструють, що існуюча система міжнародних відносин зазнала значних змін. Як наслідок, трансформуються також соціальні інститути, що їх обслуговують. До них відноситься й міжнародне право, що залишається одним із основних регуляторів міжнародних міжвладних відносин.

У науці міжнародного права відзначають численні прояви змін, що відбуваються. Вони стосуються різних галузей та навіть теоретичних основ міжнародного права. Зокрема, із остаточним визнанням індивіда як суб'єкта міжнародного права відбувається поступове формування такої нової для міжнародного права галузі, як міжнародне кримінальне право. Наразі, незважаючи на те, що більшість науковців погоджується із його існуванням, немає єдності думок ні щодо його визначення, ні щодо його інституційної системи. У цьому контексті є актуальним питання системи міжнародних кримінальних судів. Необхідним є визначення ключових ознак міжнародної кримінальної судової інституції та виокремлення її різновидів. Саме у цьому полягатиме мета нашої доповіді.

Перш за все, зауважимо, що міжнародні кримінальні суди розглядаються як складова більш широкої системи міжнародної юстиції, до якої відносять різні міжнародні суди та трибунали. Наведемо деякі класифікації, щоб продемонструвати, яке місце у ній займають міжнародні кримінальні суди. Так, Г. Г. Шинкарецька вважає, що міжнародні суди можна поділяти на «а) «класичні» міждержавні суди загальної компетенції... б) суди регіональних інтеграційних об'єднань, що володіють деякими якостями квазіконституційного суду... в) міжнародні кримінальні суди» [1, с. 454].

Г. В. Ігнатенко та В. Я. Суворова вважають, що міжнародні судові установи можна поділяти на групи «за трьома підставами: 1) за суб'єктно-просторовою сферою – на універсальні... і регіональні...

2) за предметним змістом – загальної юрисдикції... і спеціальної юрисдикції... 3) за суб'єктно-юрисдикційними орієнтирами – для вирішення міждержавних суперечок... для розгляду індивідуальних ... і колективних звернень осіб...» [2, с. 129].

Можемо зробити висновок про те, що міжнародні кримінальні суди становлять частину системи міжнародних судів, а отже, їм мають бути властиві ознаки, характерні для міжнародних судових установ у цілому.

Слід зазначити, що у науці міжнародного права наявна дискусія щодо ознак міжнародної судової інституції. Одним із найбільш відомих є визначення міжнародного суду, наведене німецьким вченим Крістіаном Томушатом. Він вважає, що «міжнародні суди та трибунали є постійними судовими органами, що складаються з незалежних суддів, на яких покладено розв'язання міжнародних суперечок на основі міжнародного права відповідно до заздалегідь встановленого набору правил процедури та прийняття рішень, які є обов'язковими для сторін» [3]. Разом з тим із такою дефініцією важко цілком погодитись, адже ознака постійності автоматично виключає з переліку міжнародних судів так звані суди *ad hoc*, чие утворення часто має місце у сфері боротьби з міжнародними злочинами.

Інше визначення наводять укладачі «The Oxford Handbook of International Adjudication» Цезаре Романо, Карен Альтер та Крісанти Авгеро. На їхню думку, «існує консенсус щодо того, що міжнародні судові органи – це (1) міжнародні міжурядові організації або органи та процедури міжнародних міжурядових організацій, які (2) розглядають справи, коли одна із сторін є або може бути державою або міжнародною організацією, і такі, що (3) складаються з незалежних суддів, які (4) вирішують питання, що були поставлені перед ними, на основі міжнародного права, (5) дотримуючись заздалегідь визначених правил процедури і (6) приймаючи обов'язкові рішення» [4].

На наш погляд, останнє визначення є більш вдалим, адже постійний чи тимчасовий характер міжнародної судової установи не позбавляє її відповідної якості. Як здається, наведені ознаки міжнародних судових органів властиві також міжнародним кримінальним судам. Ознакою, що дозволяє відокремити їх від загального переліку міжнародних судових інституцій, є їхнє призначення, а саме: притягнення до відповідальності осіб за скоєння міжнародних злочинів.

Наразі можна казати про декілька різновидів міжнародних кримінальних судів. Так, О. Г. Волеводз відзначає, що «на сьогоднішній

день відомі наступні інституційні моделі... (органів міжнародного кримінального правосуддя – Д. Г.): 1) міжнародні кримінальні трибунали *ad hoc*, що створюються Радою Безпеки як допоміжні органи; 2) змішані (гібридні) трибунали (суди) двох видів: такі, що (а) створюються відповідно до або на основі договорів держав з ООН і (б) формуються тимчасовими адміністраціями ООН на територіях держав, де проводяться миротворчі операції; 3) національні суди, до юрисдикції яких віднесено розгляд справ про міжнародні злочини за участю міжнародних суддів та інших учасників кримінального судочинства; 4) Міжнародний кримінальний суд [5, с. 307]».

Із наведеного переліку до категорії міжнародних судів не можна віднести національні суди, адже вони не відповідають ознакам міжнародного судового органу, про які йшлося раніше. Що ж до інших трьох груп, то, по-перше, вони відрізняються способом утворення (за рішенням міжнародної організації чи при її участі (трибунали *ad hoc* Ради Безпеки та гібридні суди) чи відповідно до міжнародного договору (Міжнародний кримінальний суд) та, по-друге, часом свого існування (тимчасові (трибунали *ad hoc* та гібридні суди) та постійний Міжнародний кримінальний суд). Такий розподіл міжнародних кримінальних судів не є вичерпним, але допомагає певною мірою систематизувати різноманіття судових органів, що останнім часом виникли та діють у сфері міжнародного кримінального правосуддя.

Література:

1. Шинкарецкая Г. Г. «Классические» международные суды: роль в подержании правопорядка» [Електронний ресурс] / Г. Г. Шинкарецкая // Международное право и международные организации. – Режим доступа: http://www.nbpublish.com/library_get_pdf.php?id=30717 (дата звернення: 28.10.2017). – Назва з екрана.
2. Игнатенко Г. В., Тиунов О. И. Международное право [Текст]/ под ред. Г. В. Игнатенко и О. И. Тиунова. – М.: НОРМА–ИНФРА-М, 1999. – 584 с.
3. Tomuschat, Ch. International Courts and Tribunals [Електронний ресурс] // Max Planck Encyclopedia of Public International Law (article last updated: February 2011). – Режим доступа: <http://opil.ouplaw.com/view/10.1093/law:epil/9780199231690/law-9780199231690-e35?rskey=GcHhEN&result=5&prd=EPIL>. – Назва з екрана.
4. The Oxford Handbook of International Adjudication [Електронний ресурс] /edited by C. Romano, K. Alter and Ch. Avgerou. – Режим доступа: <http://www.pbookshop.com/media/filetype/s/p/1391948042.pdf> (дата звернення: 28.10.2017). – Назва з екрана.
5. Волеводз А. Г. Современная система международной уголовной юстиции: понятие, правовые основы, структура и признаки [Текст] / А. Г. Волеводз // Международное уголовное правосудие: современные проблемы / под ред. Г.И. Богуша, Е.Н. Трикоз. – М.: Институт права и публичной политики, 2009. – С. 303–323.